

УДК 657.372.2

ВИКОРИСТАННЯ СПРАВЕДЛИВОЇ ВАРТОСТІ В БУХГАЛТЕРСЬКОМУ ОБЛІКУ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ

ІВАН ДЕРУН,
аспірант Київського
національного університету
імені Тараса Шевченка

У статті розглянуто особливості визначення справедливої вартості необоротних активів відповідно до міжнародних стандартів фінансової звітності та національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку.

Ключові слова: необоротні активи, справедлива вартість, ставка дисконтування, ставки LIBOR, WACC, CAPM.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

У період глобальних зрушень в економіці особливо важливим завданням бухгалтерського обліку стає визначення достовірної, точної та неупередженої оцінки необоротних активів, оскільки вони займають велику частку у виробничих активах підприємства і є одним із найважливіших чинників, які впливають на ринкову вартість усього підприємства. Для поліпшення якості такої інформації у зв'язку із наслідками світової фінансово-економічної кризи 2008–2009 рр. та постійними загрозами нових криз Рада з міжнародних стандартів фінансової звітності опублікувала новий стандарт МСФЗ 13 «Оцінка справедливої вартості».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми обліку та оцінки необоротних активів займають значне місце в економічних дослідженнях. Зокрема, ці питання висвітлено у працях вітчизняних учених Ф. Бутинця, С. Голова, В. Диби, В. Жука, С. Легенчука, Л. Ловінської, Л. Лучко, І. Супрунової, Н. Ткаченко, В. Швеця та зарубіжних учених В. Ван Бреди, Х. Крістінсена, Б. Нідлза, Я. Соколова, Е. Хендріксена та ін. Однак визначення справедливої вартості необоротних активів у вітчизняній практиці ведення обліку є дуже складним завданням. Низка проблем залишається невирішеною, серед яких визначення методичних підходів до оцінки необоротних активів за справедливою вартістю та необхідності її використання.

Мета статті – порівняльний аналіз методичних підходів до визначення справедливої вартості необоротних активів у вітчизняній і міжнародній практиці

та розробка пропозицій щодо вдосконалення методики визначення їх справедливої вартості.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі **завдання**:

- розкрити сутність справедливої вартості відповідно до міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ) та національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку (П(С)БО);
- висвітлити основні методичні підходи до визначення справедливої вартості необоротних активів.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

МСФЗ 13 «Оцінка справедливої вартості» [1], який набуває чинності з 1 січня 2013 р., об'єднує підходи щодо визначення справедливої вартості всіх активів і зобов'язань, а також дає нове визначення справедливої вартості. Згідно з **п. 9 МСФЗ 13 справедлива вартість** є ціною, яка була б отримана при продажу активу або сплачена при передачі зобов'язання в умовах операції, здійснюваної на організованому ринку, між учасниками ринку на дату оцінки. Натомість відповідно до **п. 4 П(С)БО 19 «Об'єднання підприємств»** [2] **справедлива вартість** є сумою, за якою може бути здійснений обмін активу або оплата зобов'язань в результаті операції між обізнаними, зацікавленими та незалежними сторонами. Таке її визначення існувало у міжнародних стандартах фінансової звітності до прийняття МСФЗ 13. Однак нове визначення лише уточнило умови її використання, не змінюючи при цьому принципів її визначення, які існували у міжнародних стандартах раніше. Таке тлумачення справедливої вартості потрібно прийняти у вітчизняних П(С)БО, оскільки нове

визначення підкреслює конкретний вид транзакції, згідно з якою потрібно її визначати, а саме при продажу активу. Крім того, у МСФЗ 13 підкреслено умову, коли така операція вважається здійсненою.

Визначення точної та правильної оцінки справедливої вартості необоротних активів є важливим за-

вданням бухгалтерського обліку, оскільки це дає можливість більш адекватно відображувати інформацію про них у фінансовій звітності.

Так, у національних П(С)БО та МСФЗ існують кілька ситуацій, при яких використання справедливої вартості є необхідним (табл. 1).

Таблиця 1

**СИТУАЦІЇ НЕОБХІДНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ СПРАВЕДЛИВОЇ ВАРТОСТІ
В ОБЛІКУ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ**

Ситуація використання справедливої вартості	П(С)БО	МСФЗ
Оцінка первісної вартості при безоплатному отриманні об'єкта необоротних активів	П(С)БО 7, п. 10	× ¹
	П(С)БО 8, п. 13	× ¹
Оцінка первісної вартості при внесенні об'єкта необоротних активів до статутного капіталу іншого підприємства	П(С)БО 7, п. 10	× ¹
	П(С)БО 8, п. 14	× ¹
Оцінка первісної вартості об'єкта необоротних активів при обміні на подібний об'єкт при умові, що залишкова вартість переданого об'єкта перевищує його справедливую вартість	П(С)БО 7, п. 12	МСБО 16, п. 24 ²
	П(С)БО 8, п. 12	МСБО 38, п. 38 ²
Оцінка первісної вартості об'єкта необоротних активів при обміні на неподібний об'єкт	П(С)БО 7, п. 13	МСБО 16, п. 24 ²
	П(С)БО 8, п. 12	МСБО 38, п. 38 ²
Визначення переоціненої вартості необоротних активів	П(С)БО 7, п. 16	МСБО 16, п. 31
	П(С)БО 8, п. 19, п. 21	М(С)БО 38, п. 75
Оцінка первісної вартості довгострокових фінансових інвестицій при обміні на інші цінні папери	П(С)БО 12, п. 5	МСБО 39, п. 43 ³
Оцінка фінансових інвестицій на дату балансу, якщо вони не обліковуються за методом участі у капіталі і не утримуються до їх погашення [3]	П(С)БО 12, п. 8	×
Оцінка інвестиційної нерухомості на дату балансу, якщо її справедливую вартість можна достовірно оцінити	П(С)БО 32, п. 16	МСБО 40, п. 33
Оцінка необоротних активів при придбанні іншого підприємства	П(С)БО 19, п. 8	МСФЗ 3, п. 24

¹ Нічого не зазначено у відповідних МСФЗ.

² Визначається при умові існування комерційної сутності.

³ Для фінансових активів (наприклад, інвестиції, утримувані до погашення).

Таблиця систематизована автором на основі джерел [2; 3].

МСФЗ 13 описує підходи до визначення справедливої вартості на основі поділу всіх об'єктів обліку на нефінансові активи і зобов'язання (основні засоби, нематеріальні активи, інвестиційна нерухомість) та фінансові активи і зобов'язання (довгострокові облігації, опціони, форвардні контракти, ф'ючерсні контракти).

Міжнародні стандарти дають змогу оцінювати нефінансові довгострокові активи або за собівартістю, або за переоціненою (справедливою) вартістю. Вважається, що використання оцінки необоротних активів за справедливою вартістю дасть можливість підвищити якість інформації для користувачів фінансової звітності при прийнятті управлінських рішень. Однак деякі вчені зазначають, що основною причиною вибору оцінки необоротних активів за історичною собівартістю чи справедливою вартістю є агентські витрати, якими є контрактні та юридичні витрати, що мають захистити права акціонерів, кредиторів та менеджерів, коли між їх інтересами виникне конфлікт.

Наприклад, вибір оцінки за собівартістю є бажаним при прагненні вищого менеджменту підприємства зменшити агентські витрати (основна мета – задоволення потреб інвесторів), а також при відсутності можливостей для визначення справедливої вартості, що не дозволить завищувати вартість активів підприємства. Натомість переоцінена вартість збільшує агентські витрати, але дає більше фінансових можливостей для суб'єктів господарювання шляхом кредитування, оскільки при її використанні зменшується леверидж [4, с. 2–9].

Крім того, вважається, що переоцінка активів зменшує фінансові ризики підприємства, що зумовлено зменшенням асиметрії фінансової інформації.

Це підтверджується проведеним дослідженням Х. Крістенсена та В. Ніколаєва, згідно з яким із 1539 англійських та німецьких підприємств лише 3 % використовує справедливую вартість для оцінки основних засобів. При цьому жодне із досліджуваних підприємств не використовує оцінки за справедливою вартістю для нематеріальних активів [4]. Така тенде-

нція використання оцінки необоротних активів за справедливою вартістю простежується на вітчизняних підприємствах, що можна пояснити відсутністю активних ринків (особливо для нематеріальних активів через їх унікальність) та достовірної інформаційної бази, надмірною дороговизною процесу збору інформації для визначення справедливої вартості, відсутністю методичних рекомендацій щодо її визначення, відсутністю кваліфікованих експертів з оцінки майна тощо. Крім того, вітчизняна система бухгалтерського обліку належить до континентальної організаційної моделі обліку, яка ґрунтується на використанні оцінки за історичною собівартістю, що характеризується високим консерватизмом [5, с. 365].

Однак використання оцінки нефінансових необоротних активів за історичною собівартістю, що визначається МСБО 16, МСБО 38, МСБО 41 [3] та вітчизняними П(С)БО 7, П(С)БО 8, П(С)БО 32 [2], є не завжди прийнятним відповідно до принципу превалювання сутності над формою, особливо при транзакціях між підприємствами однієї групи. Випадок ви-

никнення такої транзакції описано у прикладі 1.

Приклад 1. Материнське підприємство ПАТ «Омега» має істотний вплив на діяльність підприємства ПрАТ «Залізобетонні конструкції № 3», оскільки володіє часткою 27% у вартості статутного капіталу. Материнське підприємство 15 жовтня перерахувало 72 тис. грн (у тому числі ПДВ) за електромостовий кран вантажопідйомністю 15 т, залишкова вартість якого становила 60 тис. грн. При цьому вартість такого об'єкта на ринку на дату перерахування дорівнювала 84 тис. грн (у тому числі ПДВ), ураховуючи рівень зносу об'єкта. ПрАТ «Залізобетонні конструкції № 3» відвантажило кран 29 жовтня. Витрати монтажу, який проводила стороння організація, становили додатково 20 тис. грн (без ПДВ). Кран було введено в експлуатацію 12 листопада.

Господарські операції ПАТ «Омега» з придбання об'єкта основних засобів відповідно до П(С)БО та принципу превалювання сутності над формою відображено у табл. 2.

Таблиця 2

**БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК ПРИДБАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ
З УРАХУВАННЯМ ОЦІНКИ ЗА СПРАВЕДЛИВОЮ ВАРТІСТЮ**

Дата	Зміст операції	Кореспонденція рахунків		Сума, грн (відповідно до чинних П(С)БО)	Справедлива вартість, грн	Різниця, грн
		д-т	к-т			
15.10	Перераховано кошти ПрАТ «Залізобетонні конструкції №3» за електромостовий кран	371	311	72 000	84 000	×
15.10	Відображено податковий кредит з ПДВ	641	644	12 000	14 000	2 000
29.10	Відображено оприбуткування крану	152	631	60 000	70 000	10 000
29.10	Відображено закриття рахунку податкового кредиту з ПДВ	644	631	12 000	14 000	×
29.10	Відображено взаємозалік розрахунків	631	371	72 000	84 000	×
03.11	Відображено витрати з монтажу крану	152	685	20 000	20 000	0
3.11	Відображено податковий кредит з ПДВ	641	685	4 000	4 000	0
12.11	Відображено введення в експлуатацію електромостового крану за історичною собівартістю	104	152	80 000	90 000	×
Загальна різниця						12 000

Таблиця розроблена автором.

Отже, материнське підприємство відобразило основний засіб за ціною придбання, яка викривлює інформацію про основні засоби у фінансовій звітності, оскільки ринкова вартість електромостового крану перевищує його вартість придбання на 12 тис. грн (у тому числі ПДВ). У таких ситуаціях крім викривлення фінансової інформації державний бюджет може не доотримувати великі суми коштів. Тому для поліпшення якості фінансової інформації потрібно запро-

вадити у відповідних МСФЗ та П(С)БО використання справедливої вартості для купівлі-продажу об'єктів необоротних активів між пов'язаними сторонами, яка має бути не меншою за залишкову вартість відповідного об'єкта необоротних активів. Це дасть змогу відображувати стороні, яка продала об'єкт, у разі перевищення справедливої вартості над залишковою вартістю додаткові доходи від звичайної діяльності, що збільшить базу оподаткування для наповнення бюд-

жету. Зокрема, виходячи з даних прикладу, для ПрАТ «Залізобетонні конструкції №3» таке перевищення становить 24 тис. грн (84 – 60).

Згідно з п. 11 МСФЗ 13 [1] при визначенні справедливої вартості об'єкта необоротних активів підприємство має передбачити характеристики об'єкта таким чином, щоб учасники могли врахувати дані характеристики при визначенні ціни цього активу на дату оцінки.

Такими характеристиками, наприклад, можуть бути: стан та місце розташування об'єкта необоротних активів, обмеження щодо продажу або використання об'єкта тощо. Крім того, визначення справедливої вартості потребує транзакції на активному ринку, який є основним для певного активу, а за його

відсутності – на найбільш вигідному ринку.

Проаналізувавши структуру основних засобів найбільших заводів залізобетонних конструкцій у Київській області (табл. 3), можна простежити, що найбільшу частку в складі основних засобів займають будівлі, машини та обладнання. В цілому така тенденція спостерігається на всіх промислових підприємствах України. На такі види активів в Україні існують активні ринки або ринки з аналогічними товарами. Тому для більш адекватного відображення інформації про основні засоби у фінансовій звітності пропонується у П(С)БО 7 [2] внести норму щодо оцінки таких груп активів за справедливою вартістю за умови, що на такі об'єкти обліку можна визначити середні ціни на ринку.

Таблиця 3

СТРУКТУРА ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ НАЙБІЛЬШИХ ЗАВОДІВ ЗАЛІЗОБЕТОННИХ КОНСТРУКЦІЙ КИЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ у 2008–2012 рр., %*

Назва основних засобів	2008	2009	2010	2011	2012
<i>ПАТ «Завод залізобетонних конструкцій ім. Світлани Ковальської»</i>					
Будівлі та споруди	36,60	33,56	31,10	31,30	31,77
Машини та обладнання	46,66	43,02	47,40	54,84	49,43
Транспортні засоби	13,48	19,55	16,98	9,25	14,42
Інші основні засоби	3,26	3,87	4,53	4,61	4,39
Всього	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
<i>ПАТ «Завод залізобетонних конструкцій №1»</i>					
Будівлі та споруди	61,44	48,82	40,11	45,65	42,40
Машини та обладнання	35,44	48,67	57,14	53,20	56,32
Транспортні засоби	1,33	1,13	1,49	0,50	0,70
Інші основні засоби	1,79	1,38	1,26	0,66	0,58
Всього	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
<i>ПАТ «Дарницький ЗБК»</i>					
Будівлі та споруди	32,35	35,85	44,03	50,53	78,22
Машини та обладнання	29,14	28,04	27,13	26,33	12,52
Транспортні засоби	29,47	35,14	27,66	22,03	8,63
Інші основні засоби	9,05	0,96	1,18	1,10	0,64
Всього	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
<i>ПАТ «Білоцерківський завод залізобетонних конструкцій»</i>					
Будівлі та споруди	55,16	55,85	56,03	59,94	63,70
Машини та обладнання	41,75	34,63	36,24	33,07	29,95
Транспортні засоби	1,57	8,21	6,22	6,03	5,42
Інші основні засоби	1,52	1,31	1,50	0,95	0,94
Всього	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
<i>ВАТ «Броварський завод залізобетонних конструкцій»</i>					
Будівлі та споруди	76,97	76,25	74,84	80,81	80,40
Машини та обладнання	16,97	17,64	19,74	15,30	16,17
Транспортні засоби	5,31	5,29	4,71	3,30	2,94
Інші основні засоби	0,75	0,81	0,71	0,59	0,49
Всього	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Таблиця розроблена автором на основі даних фінансової звітності. Всі дані розраховано станом на 1 січня відповідного року.

Проте орієнтація визначення справедливої вартості необоротного активу на ціни на активному ринку є також не завжди виправданою навіть при його існуванні, оскільки ринок вільної конкуренції є лише абстракцією, а тому він є недосконалим [6, с. 32]. Це свідчить про те, що ціна активного ринку не завжди може відображувати об'єктивну ціну необоротного активу, на що можуть впливати низка зовнішніх чинників: монополія на ринку, спекуляції, демпінг тощо. Тому Раді з міжнародних стандартів потрібно приділити більше уваги розробці рекомендацій щодо більш детальної системи збору інформації про ціни на активному ринку.

У МСФЗ 13 задіяна нова концепція «найкращого та найбільш ефективного використання» для оцінки за справедливою вартістю, відповідно до якої при оцінці об'єкта необоротних активів потрібно враховувати здатність учасника ринку генерувати економічні вигоди за допомогою найкращого та найбільш ефективного використання активу або за допомогою його продажу іншому учаснику ринку, який використовував би цей актив найбільш ефективно. Так, відповідно до п. 28 МСФЗ 13 найкращим та найбільш ефективним використанням необоротного активу вважається використання активу, яке є фізично можливим, юридично доступним та фінансово виправданим:

- фізично можливе використання передбачає врахування фізичних характеристик активу, які учасники ринку врахували б при визначенні його вартості;
- юридично допустиме використання передбачає врахування юридичних обмежень на використання об'єкта необоротних активів, які учасники ринку врахували б при визначенні його вартості;
- фінансово виправдане використання передбачає врахування того факту, чи генерує дохід фізично можливе та юридично допустиме використання активу [1].

Упровадження цієї концепції потребує подальшого вдосконалення шляхом розробки спеціальних методичних рекомендацій щодо її використання, оскільки її висвітлення у МСФЗ 13 є дуже загальним, що спричиняє неточності у веденні бухгалтерського обліку необоротних активів. Наприклад, може скластися ситуація, коли центральний офіс підприємства знаходиться у Києві, а необоротний актив, який оцінюється за справедливою вартістю – в ОАЕ. Тоді постає питання щодо ринку, який повинен братися за базу оцінки, оскільки аналіз ринків усіх країн світу є досить трудомістким і витратним процесом, що може призвести до більшої вартості, ніж сам актив.

Одним із найважливіших нововведень МСФЗ 13 є

визначення ієрархії справедливої вартості для більшої обґрунтованості справедливої вартості. Така класифікація розподіляє вихідні дані, які використовуються для визначення справедливої вартості активу, на три рівні. Так, найбільшу перевагу слід віддавати інформації щодо цін на активних ринках для ідентичних активів, а найменший пріоритет – неринкової інформації. Згідно з МСФЗ 13 такими рівнями для визначення справедливої вартості необоротних активів є:

- **інформація першого рівня** – ціни для ідентичних активів на активних ринках (потрібно орієнтуватися на ціни основного ринку з найбільшим обсягом реалізації);
- **інформація другого рівня** – ціни для аналогічних активів на інших ринках за відсутності активного ринку;
- **інформація третього рівня** – інші джерела даних, для яких ринкові дані є недоступними (наприклад, теперішня вартість майбутніх грошових надходжень) [1].

У МСФЗ 13 зазначено, що підприємство має використовувати методи оцінки, які є прийнятними в обставинах, що склалися, і для яких доступна інформація, достатня для визначення справедливої вартості. Метою використання таких методів є встановлення ціни, за якою здійснювалася б транзакція на добровільній основі на дату оцінки в поточних ринкових умовах.

Згідно з МСФЗ 13 існує кілька підходів до визначення справедливої вартості необоротних активів:

- **ринковий підхід**, при якому використовують ціни та іншу доречну інформацію, що генерується ринковими операціями з ідентичними чи аналогічними активами;
- **витратний підхід**, згідно з яким відображується сума, яку покупець сплатить, щоб придбати або побудувати заміщуючий актив з урахуванням морального та фізичного зносу;
- **дохідний підхід**, відповідно до якого справедливую вартість визначають за допомогою приведеної вартості шляхом використання методу дисконтування грошових потоків, що генерує об'єкт необоротних активів [1].

Загальний процес визначення справедливої вартості необоротного активу подано на рисунку.

Використання дохідного підходу для визначення справедливої вартості необоротних активів є не дуже зручним для вітчизняної системи бухгалтерського обліку, оскільки при використанні цього підходу потрібно враховувати ймовірні грошові потоки від використання об'єкта необоротних активів.

Рисунок. Алгоритм визначення справедливої вартості необоротних активів

Випадок використання дохідного підходу подано у прикладі 2.

Приклад 2. ПрАТ «Залізобетонні конструкції №3»

прагне визначити справедливу вартість об'єкта необоротних активів, маючи дані про грошові потоки, які генеруватиме об'єкт необоротних активів протягом трьох наступних років (табл. 4).

Таблиця 4

ПОЧАТКОВІ ДАНІ ЩОДО ГРОШОВИХ ПОТОКІВ ДЛЯ ВИЗНАЧЕННЯ СПРАВЕДЛИВОЇ ВАРТОСТІ ОБ'ЄКТА НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ У РАМКАХ ДОХІДНОГО ПІДХОДУ

Рік	Генерований грошовий потік, тис. грн (CP _i)	Ймовірність появи (p _i)
1	22,5	0,65
2	45,0	0,05
3	16,0	0,3

Для розрахунку справедливої вартості об'єкта необоротних активів за наведеними даними потрібно розрахувати математичне очікування:

$$M(\xi) = \sum_{i=1}^n CP_i \cdot p_i$$

Тоді справедлива вартість дорівнюватиме:

$$M(\xi) = 22,5 \cdot 0,65 + 45,0 \cdot 0,05 + 16,0 \cdot 0,3 = 21,675 \text{ тис. грн.}$$

Справедлива вартість досліджуваного об'єкта необоротних активів становить 21,675 тис. грн, на що вплинули ймовірні грошові потоки, які досить складно розрахувати у зв'язку із відсутністю стабільності

в економічних умовах України.

Крім того, розрахунок ймовірностей появи таких грошових потоків потребує ґрунтовного аналізу ринку із залученням складного математичного апарату, що може призвести до суттєвих витрат підприємства. Проблема також полягає в тому, що такі ймовірності потрібно регулярно переглядати, якщо відбуваються певні економічні зміни, які можуть вплинути на справедливу вартість активу. Тому при оцінці необоротних активів за справедливою вартістю пропонуємо використання витратного підходу, оскільки він є більш прийнятним для вітчизняних підприємств у зв'язку із можливими

частими коливаннями справедливої вартості необоротних активів.

Використання справедливої вартості для оцінки необоротних активів є досить суб'єктивним, особливо у вітчизняних економічних умовах, оскільки при застосуванні ієрархії даних щодо оцінки справедливої вартості широко використовуються власні су-

дження уповноваженого на це бухгалтера чи фінансового аналітика, а це, в свою чергу, підвищує підприємницький ризик [7, с. 189–190].

Цей ризик різко підвищується при відсутності інформації про ринкові ціни на необоротні активи, що змушує використовувати базову ставку дисконтування, підходи до розрахунку якої подано у табл. 5.

Таблиця 5

ТИПОВІ МЕТОДИ ВИЗНАЧЕННЯ СТАВКИ ДИСКОНТУВАННЯ*

№ з/п	Метод	Підхід до розрахунку	Джерело для пошуку інформації
1	Безризикова ставка відсотка	Ставка відсотків на довгострокові державні облігації	Сайт Міністерства фінансів або іншого відповідного органу
2	Відсоткова ставка рефінансування	Ставка відсотка, за якою центральний банк надає кредити іншим банкам	Сайт центробанку
3	Ставка LIBOR	Середньозважена ставка по міжбанківських кредитах, що розраховується British Bankers' Association, яка бере до уваги близько 159 ставок, де беруть участь 8 – 15 учасників [8, с. 135]	Сайт Лондонської міжбанківської біржі
4	Середньозважена відсоткова ставка по депозитах (кредитах)	$\bar{i}_{D/P} = \sqrt[n]{\prod \bar{i}_e}$, де $\bar{i}_{D/P}$ – середньозважена відсоткова ставка по депозитах (кредитах); \bar{i}_e – середньозважена відсоткова ставка по депозитах (кредитах) n-го банку; n – кількість банків	Сайт центробанку
5	Модель CAPM	$R_e = R_f + \beta \cdot (R_m - R_f)$, де R_e – вартість капіталу; R_f – безризикова ставка; R_m – середній ринковий показник прибутковості; β – коефіцієнт бета (фактор ризику) [4, с. 371].	Сайти фондових бірж для визначення коефіцієнта бета
6	Середньозважена ставка капіталу (WACC)	$WACC = \sum_{i=1}^n W_i \cdot R_i$, де W_i – частка відповідного джерела фінансування у загальному обсязі капіталу підприємства; R_i – вартість відповідних частин капіталу, які визначаються з урахуванням ризику (для цінних паперів), ставок кредитування (для позик), ставок залучення (для залучених ресурсів) [9, с. 373]	Фінансова звітність підприємства

Таблиця систематизована автором.

Використання перших чотирьох методів для визначення ставки дисконтування є досить легким завданням, адже їх не потрібно розраховувати, оскільки вони публікуються на офіційних сайтах в мережі Інтернет та спеціальних бюлетнях. Проте слабкою стороною використання цих методів є їх висока залежність від кон'юнктури ринку депозитів (кредитів). Однак поширена думка, що ставка LIBOR краще відображує поведінку «істинної» безризикової ставки, ніж ставки відсотків за державними цінними паперами, оскільки велика кількість податків та норм державного регулювання штучно занижують значення державних ставок.

Натомість використання моделі CAPM є неможливим у вітчизняній практиці через нерозвиненість

фондового ринку. Використання методу WACC є обмеженим, оскільки цей метод доцільно використовувати для акціонерних товариств. Вибір методу такого розрахунку й зумовлює суб'єктивність, яка може негативно вплинути на достовірність інформації про справедливу вартість об'єкта необоротних активів, що може істотно спотворити інформацію у фінансовій звітності.

Крім того, визначені ставки дисконтування потрібно коригувати на ризик інвестування, розрахунок яких є також складним завданням. Тому для вітчизняних підприємств пропонується використовувати ставки на державні облігації України, оскільки вони є довгостроковими безризиковими цінними паперами, які гарантовані державою.

ВИСНОВКИ

Поява окремого міжнародного стандарту щодо визначення справедливої вартості об'єктів обліку є дуже важливим кроком у вдосконаленні МСФЗ, оскільки ця інформація використовується власниками, інвесторами, кредиторами для прийняття рішень щодо таких об'єктів. Норми МСФЗ 13 посилили вимоги до відображення активів, які оцінюються за справедливою вартістю, але це не зменшило суб'єктивності в її визначенні.

У статті розкрито проблемні питання використання справедливої вартості для оцінки необоротних активів, а саме: неповне визначення сутності справедливої вартості у національних П(С)БО, нечітка методика застосування справедливої вартості в обліку необоротних активів тощо. Для вирішення цих питань було запропоновано узгодити визначення справедливої вартості у П(С)БО 19 з вимогами МСФЗ 13, обґрунтовано використання витратного підходу для оцінки необоротних активів у вітчизняних економічних реаліях, наведено критичний аналіз методів визначення ставки дисконтування при використанні дохідного підходу. Крім того, було обґрунтовано деякі ситуації в обліку необоротних активів, при яких зростає необхідність використання справедливої вартості.

Тому в подальшому потрібно приділяти більше уваги саме методичним рекомендаціям щодо використання методів для визначення справедливої вартості необоротних активів. Подальшого дослідження потребує також необхідність емпіричної перевірки надійності використання моделі за справедливою вартістю.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА

1. *IFRS 13* «Fair value measurement» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ifrs.org/IFRSs/Pages/IFRS.aspx>
2. *Положення* (стандарти) бухгалтерського обліку / Сайт Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/archive/main?&cat_id=293533&stind
3. *Міжнародні стандарти фінансової звітності* / Сайт Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.minfin.gov.ua/control/publish/article/main?art_id=92410&cat_id=92408
4. *Christensen H.B.* Who uses fair value for nonfinancial assets after IFRS adoption? / H.B. Christensen, V. Nikolaev. – Chicago booth: The University of Chicago Booth School of business. – 44 p. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: – http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1269515
5. *Швець В.Г.* Теорія бухгалтерського обліку: [підручник] / В.Г. Швець. – 2-ге вид., перероб. і допов. – К.: Знання, 2006. – 525 с.
6. *Ухажева М.Б.* Оценка основных средств по справедливой стоимости / М.Б. Ухажева // Аудит и финансовый анализ. – 2011. – № 2. – С. 28–34.
7. *Супрунова І.В.* Справедлива вартість інвестиційної нерухомості в бухгалтерському обліку / І.В. Супрунова // Вісник Житомирського державного технологічного університету: економічні науки. – 2010. – № 4 (39). – С. 188–191.
8. *Халл Д.К.* Опционы, фьючерсы и другие производные финансовые инструменты / Д.К. Халл. – 6-е изд.; пер. с англ. – М.: И.Д.Вильямс, 2007. – 1056 с.
9. *Дука А.П.* Теорія і практика інвестиційної діяльності. Інвестування: [навч. посіб.] / А.П. Дука. – 2-ге вид. – К.: Каравела, 2008. – 432 с.

В статье рассмотрены особенности определения справедливой стоимости необоротных активов согласно международным стандартам финансовой отчетности и национальным положениям (стандартам) бухгалтерского учета.

Ключевые слова: необоротные активы, справедливая стоимость, ставка дисконтирования, ставки LIBOR, WACC, CAPM.

The article deals with evaluation at fair value for non-current assets in accordance with international financial reporting standards and national accounting standards.

Key words: non-current assets, fair value, discount rate, LIBOR, WACC, CAPM.